

Amint láthattuk, a kötet jó néhány tanulmánya csoportosul egy-egy nagyobb témakör (Szent István életműve, politikai küzdelmek Szent István utódai alatt, koraközépkori elbeszélő forrásaink stb.) köré, számos ponton erősen megkérdőjelezve az e témában más szerzők által írt összefoglaló munkák eredményeit. Reméljük, hamarosan Gericcs József szintéziseit is olvas-

hatjuk hazai történelmünk korai korszakairól, korai latin nyelvű történet- és irodalomtörténet-írásunkról, s megfigyelhetjük, mennyiben és hogyan lehet a szakma más művelőinek e tanulmányokban nem érintett eredményeit szerzőnk kutatásaival összhangba hozni.

Bertényi Iván

BEVEZETÉS A RÉGI MAGYAR IRODALOM FILOLÓGIÁJÁBA

Szerkesztette Hargittay Emil, Budapest, Universitas Könyvkiadó, 1996, 1997², 349 l.

A magyar szakos egyetemisták kitűnő tankönyvvel, a régi magyar irodalom kutatói pedig értékes kézikönyvvel gazdagodtak Hargittay Emil munkájának köszönhetően. Megszületett ugyanis végre az a tanulmány- és szöveggyűjtemény, amely összefoglalja mindazokat az alapvető tudnivalókat, amelyekkel a régi magyar filológiával foglalkozóknak tisztában kell lenniük.

Tolnai Vilmosnak a kötetben újraközölt alapvető cikke kimondja, hogy „a filológiai vizsgálat szó szerint alapvető művellete az irodalomtudománynak. ... anyaga és alapja a szöveg (textus)... célja a szövegnek mindenoldali megállapítása, hogy a teljes megértést lehetővé tegye...” (202). Egy-egy szöveg helyes és pontos interpretálása azzal a prózai feladattal kezdődik, hogy az ember egyáltalán el tudja olvasni azt, bármelyik korban keletkezett is. Jelen válogatás éppen ezért helyesen gyűjtötte egybe a paleográfiára vonatkozó legalapvetőbb tanulmányokat. Így a középkori kéziratosság korára vonatkozóan Érszegi Géza *Oklevéltan* és *Paleográfia* című cikkei adnak eligazítást, kitűnő irodalomjegyzékkel. Ezt egészíti ki Varjas Béla *Paleográfiai útmutató a 15–17. századi*

magyar nyelvű kéziratok olvasásához című írása. A régi nyomtatványok maiaktól eltérő sajátosságait foglalja össze Borsa Gedeon tanulmánya: *Gyakorlati tudnivalók a régi nyomtatványokról*. Ugyanő ad dióhéjban áttekintést a 15–17. századi magyarországi nyomdászattörténetről. Holl Béla régi nyomtatványok és töredékek meghatározásának módszerére vonatkozóan ad jó tanácsokat *Régi magyarországi nyomtatványok meghatározása* címmel.

A következő problémakör, amellyel a filológusnak szembe kell néznie, a szöveg, a szövegvariánsok és a mű kapcsolata. E tekintetben Horváth Iván *Szöveg* című írása látott újra napvilágot. A kritikai kiadásra vonatkozóan a Péter László által összeállított *Szabályzaton* kívül a legtapasztaltabb magyar textológusnak, Stoll Bélának érdekes, *Szövegkritikai problémák a magyar irodalomban* című cikkét találhatjuk meg a kötetben. Hargittay a textológiai témájú írások mellett közölte Szentmihályi János *A magyar nemzeti bibliográfia* rendszerét áttekintő összefoglalásának részleteit, hiszen a bibliográfia minden tudománynak, így az irodalomtudománynak is legalapvetőbb segédtudománya.

A szövegkritika odafigyelést, precizitást és alázatot követel. De sohasem öncél, hiszen eredménye olyan mintaszerű kiadvány kell legyen, amelyre az irodalomtörténet-írás támaszkodik. E diszciplína fontos kérdésével: *Az írók nemzeti hovatartozásával* Klaniczay Tibor írása foglalkozik. A másik sokat vitatott problémáról, *A régi magyar családnevek helyesírásáról* is ő ad eligazítást.

A szövegközlés és irodalmi szövegkiadás elengedhetetlen velejárója a jó és egyetemes jegyzetelés. A magyarországi publikációkban e tekintetben uralkodik talán a legnagyobb káosz. Nem véletlen, hogy éppen a nemzetközi irodalomtudomány területén is nagy gyakorlattal rendelkező Klaniczay figyelt fel arra a tényre, e téren milyen gyatra a magyarországi irodalomtörténet-szolgálat műveltsége – különösen ha külföldön publikál. Ezért foglalta össze az *Idegen nyelvű kiadványok jegyzetelési alapelvei* című írásában a legfontosabb tudnivalókat. Ez az alapvető cikk eddig csak az Irodalomtudományi Intézet Reneszánsz–Barokk Kutatócsoportjába tartozó, illetve annak vonzásában működő kutatóknak volt meg kézirat formában, nyomtatásban itt jelent meg először. A válogatás 1997. évi második kiadásában viszont ezt az egy szöveget még gyakorlatiasabb útmutatóra cserélte a szerkesztő, épp az ItK új címleírasi és hivatkozási szabványát közölve helyette.

A közzétett írásokban foglalt tanulságokat jól egészíti ki a *Gyakorló szöveggyűjtemény*. Ebben először a legalapvetőbb és az irodalmárok által leginkább használt bibliográfiákból vett részletek mellett példákat találunk a jegyzetelésre. Ide került Székely Artúr hasznos összeállítása is a korrigálásról. A görög, valamint az írott és nyomtatott gót betűk után követ-

kezik a kötetnek talán legtanulságosabb egysége: kéziratos, illetve nyomtatott szövegrészletek eredetiben, betűhív, majd mai helyesírású átírásban. Néha csak az eredeti szöveget közölték azzal a didaktikai céllal, hogy az olvasó kipróbálhassa tudását.

Végül – az egyetemi hallgatók kedvéért – a szakdolgozat-íráshoz nyújt segítséget Umberto Eco *Hogyan írjunk szakdolgozatot?* című írásának tartalomjegyzéke, illetve Szentmártoni Szabó Géza *Segédkönyvek és szövegkiadások válogatott bibliográfiája a régi magyar irodalomhoz*.

Manapság, amikor a számítógépes szövegszerkesztő programok különböző színvonalon megvalósuló, és ezért nem mindig tökéletes adaptálása sajnos sokszor nem éppen a jó és gondos textológiai munkát segíti, a szigorú és következetes, hű és igényes filológiai gyakorlat értékét újra vissza kell állítani, és ez ott kezdődik, hogy eleink e téren leírt elveit újra és újra elővegyük és kövessük. Biztos vagyok abban: az egyetemi oktatás színvonalának emelkedését is jelenti, hogy ilyen segédkönyv birtokában újra élni lehet majd azzal a vizsgamódszerrel, amelyet Horváth Jánosról így írt le egyik hálás tanítványa, Csapodiné Gárdonyi Klára: „Nála a vizsgán vagy kollokviumon mindenkinek folyékonyan el kellett tudni olvasni a régi magyar kéziratok szövegét – persze csak a *Nyelvemléktár*-beli kiadott szöveg alapján.” (Csapodiné Gárdonyi Klára, *Humanista kódexek nyomában*, Bp., 1978, 7.) A lehetőséget Hargittay Emil megteremtette. Most már csak lelkiismeretes és felkészült oktatókon és szorgalmas, érdeklődő diákokon múlik, hogy megtanulják, megtanítsák és műveljék a magas színvonalú, filológiai módszerű tudományos kutatást.

P. Vásárhelyi Judit